

Олег ШИНКАРУК,

доктор технічних наук, професор,
Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький

Дмитро КУПРІЄНКО,

доктор військових наук, доцент,
Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький

КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ПІДХІД ЩОДО ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ МІСЦЕВОГО НАСЕЛЕННЯ ПРИКОРДОННИХ ТЕРИТОРІЙ В ІНТЕРЕСАХ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИКОРДОННОЇ БЕЗПЕКИ

У статті запропоновано концептуальний підхід до стратегічного управління потенціалом місцевого населення прикордонних територій. Він полягає у послідовному формуванні належних умов для реалізації життєво-важливих інтересів населення, довіри населення до суб'єктів забезпечення прикордонної безпеки, активізації участі населення у її забезпеченні, зменшенні впливу та нейтралізації загроз на прикордонних територіях. Для запровадження пропонованого підходу на західному прикордонні України розроблено відповідні рекомендації суб'єктам забезпечення прикордонної безпеки.

Ключові слова: *прикордонна безпека, інтегроване управління кордонами, прикордонні території, місцеве населення, синергетика, стратегічне управління.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Територіальна цілісність або територіальна недоторканність держави – це принцип міжнародного публічного права, згідно з яким територія держави є недоторканою від посягань з боку інших держав шляхом застосування військової сили або загрози силою [1]. Однак, як свідчить історія та сучасні події в Україні й багатьох інших країнах, негативний вплив на територіальну цілісність може чинити комплекс факторів, пов'язаних із діяльністю непередбачених законом збройних (воєнізованих) формувань (НЗВ(В)Ф), терористичних та інші нелегітимних організацій тощо. Крім того, територіальна цілісність держави безпосередньо

залежить від рівня соціально-економічного розвитку прикордонних територій, адже при недостатньому задоволенні життєво важливих інтересів місцевого населення буде “виживати” в будь-якій спосіб, а його свідомість буде найбільш схильна до інформаційно-психологічних маніпуляцій.

Підтвердженням цих тенденцій є результати дослідження М. Хамфріса (Колумбійський університет) взаємозв'язку між прогнозованою ймовірністю початку громадянської війни та обсягом внутрішнього валового продукту на душу населення, які представлені в доповіді Групи високого рівня Генеральної асамблеї ООН з питань загроз, викликів і змін [2]. Так, при обсязі внутрішнього валового продукту менше 500 доларів, ця ймовірність різко зростає.

Отже, **актуальність теми** обумовлена необхідністю вирішення протиріччя, яке гостро впливає на стан прикордонної безпеки (ПБ) гіпотетичної держави (у т. ч. України) і полягає

з одного боку – у необхідності а) комплексного підходу до запобігання та протидії прояву на прикордонних територіях негативним явищам і загрозам (зокрема, організованій злочинності, контрабандній діяльності, сепаратизму, повстанським рухам, екстремізму, радикалізму, іредентизму, тероризму, масовому браконьєрству й розкраданню національних багатств, а також створенню бази посібників для цього); б) формування стійкості місцевого населення до інформаційно-психологічних впливів при веденні противником воєн методами сучасних концепцій (гібридної, преємптивної і консцієнтальної);

з іншого боку – в уразливості існуючих систем забезпечення прикордонної безпеки місцевого рівня (на прикордонних територіях), ознаками чого є: а) обмежений ресурс і дефіцит сил й засобів суб'єктів забезпечення (гарантування) прикордонної безпеки (ЗПБ); б) відсутність нормативно-правових актів і системи стратегічних комунікацій щодо консолідації потенціалу цивільного населення та суб'єктів ЗПБ, спрямованої на досягнення цілей охорони та захисту державного кордону (ДК) на принципах партнерства; в) відсутність комплексного наукового підходу (моделей, методів, концепцій) щодо формування й використання потенціалу місцевого населення

прикордонних територій в інтересах ЗПБ.

Отже, актуальним для забезпечення прикордонної безпеки є дослідження і вирішення проблеми ефективного управління потенціалом місцевого населення прикордонних територій, особливо в умовах інформаційно-психологічного протиборства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опираються автори. Результати аналізу нормативно-правових, наукових та навчально-методичних джерел (зокрема, [3–12]) свідчать, що вага іррегулярної компоненти в сучасних війнах і збройних конфліктах постійно зростає. Військова агресія, особливо на підготовчих та початкових етапах протиборств, маскується під формами партизанських, повстанських і терористичних дій для повалення легітимної влади та режимів, які не влаштовують противника.

При цьому у зонах реалізації загроз агресор (збройні сили, сили спеціальних операцій, приватні воєнні компанії) та злочинні угруповання різного масштабу (від малих місцевих груп до міжнародних злочинних синдикатів), як правило, діють за підтримки місцевого населення, кримінальних елементів, корумпованих співробітників органів державної влади тощо [11–12]. Спектр таких дій досить широкий: починаючи від вербування пособницької бази (провідників, переправників, інформаторів), і аж до впровадження злочинної агентури у різні органи та гілки влади. У свою чергу, це вкрай негативно впливає на систему прикордонної безпеки – спотворює її функціональність та руйнує структуру.

Однак, у переважній більшості наукових праць питання ЗПБ розглядаються крізь призму протидії загрозам компетентними органами державної влади, зокрема, в Державною прикордонною службою України (ДПСУ) в контексті охорони ДК. При цьому роль носіїв інтересів (особистості, суспільства) в основному вважається пасивною. Але, як свідчить досвід використання ізоляційно-захисної ідеології забезпечення безпеки, захист носіїв інтересів є лише однією безпековою складовою, адже їх ізоляція від

оточуючого середовища та застосування захисних технологій не може повною мірою розкрити безпековий потенціал системи. Тому дієздатність такого підходу, зазвичай, виявляється короткочасною та ресурсовитратною [13].

Тому, для вирішення цієї проблеми потрібний комплексний підхід, заснований на формуванні середовища, сприятливого для інтеграції зусиль усіх компонентів системи прикордонної безпеки.

Мета статті – висвітлити результати розробки концептуального підходу щодо формування та використання потенціалу місцевого населення прикордонних територій в інтересах забезпечення прикордонної безпеки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до закону України [14] захист державного кордону є невід’ємною частиною загальнодержавної системи забезпечення національної безпеки і полягає у скоординованій діяльності військових формувань та правоохоронних органів держави.

Захист ДК здійснюється шляхом вжиття комплексу політичних, організаційно-правових, дипломатичних, економічних, військових, прикордонних, імміграційних, розвідувальних, контррозвідувальних, оперативно-розшукових, природоохоронних, санітарно-карантинних, екологічних, технічних та інших заходів. При цьому координація діяльності різнорідних суб’єктів в інтересах ЗПБ здійснюється Державною прикордонною службою України.

Під час розробки концептуального підходу щодо формування та використання потенціалу місцевого населення прикордонних територій в інтересах ЗПБ нами враховано 1) потребу у консолідації діяльності різного характеру множини зазначених суб’єктів; 2) положення теорій синергетики, мотивації особистості, стабільності систем [15–17]; 3) особливості українського прикордоння та світовий досвід забезпечення правопорядку у населених пунктах, профілактики утворення повстанських рухів та незаконних збройних формувань [3–13; 18–25].

Пропонований концептуальний підхід побудови “сильного прикордоння”

полягає у формування необхідних умов 1) для реалізації життєво-важливих інтересів місцевого населення; 2) для довіри місцевого населення до суб'єктів забезпечення прикордонної безпеки; 3) для активізації участі місцевого населення у забезпеченні прикордонної безпеки; 4) для зменшення впливу та нейтралізації загроз на прикордонних територіях.

Набір інструментів для реалізації запропонованого концептуального підходу не може бути універсальним, тому що кожна прикордонна територія має свої іманентні особливості (наприклад, наведені у моделі М. Фуше [26]), а тому він повинен розроблятися не тільки на основі внутрішньої і регіональної державної політики, але й зовнішньої політики по відношенню до конкретного суміжного держави.

Причому перші три складові концептуального підходу повинні проводитися послідовно, а четверта – частково паралельно з ними, що забезпечує поступове усунення негативних факторів, зменшення впливу та нейтралізацію загроз. Це сприяє сталому розвитку прикордонних територій.

Для запровадження пропонованого підходу на західному прикордонні України розроблено відповідні рекомендації суб'єктам забезпечення прикордонної безпеки, які розкриті нижче.

1. Формування необхідних умов для реалізації життєво-важливих інтересів місцевого населення:

розробити та впровадити систему офіційного моніторингу ЖВИ суспільства прикордоння на основі міжнародних стандартів (наприклад, застосування індексу людського (гуманітарного) розвитку), а також механізми реагування на його результати;

удосконалити законодавство, що регламентує реалізацію державної прикордонної політики і регіональної політики щодо розвитку прикордонних територій, європейської політики сусідства в частині досягнення загальних взаємопов'язаних цілей і нівелювання негативних аспектів транскордонних політичних, адміністративних, економічних, екологічних та культурно-освітніх бар'єрів;

створювати робочі місця за рахунок розвитку різних форм міжрегіонального, транскордонного та прикордонного співробітництва на місцевому і регіональному рівнях (зокрема, транскордонного партнерства, транскордонних кластерів, транскордонних промислових зон і парків, єврорегіонів, об'єднань єврорегіонального співробітництва, неформальної взаємодії учасників транскордонного співробітництва, транскордонної трудової маятникової і сезонної міграції, прикордонної торгівлі тощо);

створювати необхідну інфраструктуру в прикордонних населених пунктах (житло, дитячі садки, школи, медичні установи, магазини, дороги тощо);

створювати належну систему малого прикордонного руху (відповідної нормативно-правової бази та достатнього інфраструктури);

спрощувати транскордонний режим руху товарів і послуг в межах прикордонних зон, які вироблені і споживаються в цих зонах (спрощення процедур прикордонного, митного та інших видів контролю);

сприяти підвищенню конкурентоспроможності регіонів, забезпечити впровадження інноваційно-інвестиційної моделі економічного розвитку підприємств та інших суб'єктів господарювання, розташованих в транскордонних регіонах, впровадження нових технологій у виробництві товарів і послуг за рахунок стимулювання державно-приватного партнерства та транскордонної мережі співробітництва між підприємствами, збільшення обсягу взаємовигідної торгівлі, розвитку і зміцнення господарських зв'язків між суб'єктами та учасниками міжрегіонального, транскордонного й прикордонного співробітництва;

створити господарську, соціальну, культурно-освітню та науково-технічну інфраструктуру з формуванням загальних органів, господарюючих суб'єктів, асоціацій, бізнес-інкубаторів;

надати місцевим органам державної влади та органам місцевого самоврядування (децентралізація) більшої частини управлінських повноважень з питань міжрегіонального, транскордонного та прикордонного

співробітництва;

створити економічні зони податкових й інших преференцій для мешканців прикордоння;

використовувати дієві механізми та інструменти фінансового забезпечення розвитку територіальних громад прикордоння, створення спільних промислово-фінансових груп із залученням підприємств та організацій прикордонних регіонів на пільгових умовах оподаткування, лізингових компаній та інформаційно-маркетингової мережі для потреб прикордонних регіонів;

вжити заходів для формування/розкриття рекреаційного та туристичного потенціалу прикордоння;

надавати безкоштовні або пільгові соціальні послуги – медичні, ритуальні, допомагати людям похилого віку, роздавати продукти харчування тощо.

2. Формування необхідних умов для довіри місцевого населення до суб'єктів забезпечення прикордонної безпеки:

суб'єктам ЗПБ у своїй діяльності застосовувати принцип відкритості;

розробити і впровадити стандарти державних правоохоронних послуг, які можуть надаватися суб'єктами ЗПБ у пунктах пропуску через ДК, впровадити систему безперервного підвищення їх якості;

сприяти громадським організаціям і їх спілкам щодо розвитку прикордонного співробітництва, а також місцевим органам самоврядування (наприклад, шляхом санітарного прибирання та озеленення території);

створювати суб'єктами ЗПБ позитивного іміджу (авторитету) (у т. ч. шляхом справедливих дій, активного використання медіа-простору (засобів масової інформації та Інтернет) тощо);

забезпечувати дієздатність громадського та парламентського контролю за діяльністю суб'єктів ЗПБ;

проводити спільні (між суб'єктами ЗПБ і жителями прикордоння) культурно-освітні, науково-технічні, спортивні та інші заходи, демонстрації, а

також семінари та конференції на прикордонну тематику;

систематично проводити зустрічі і консультації з релігійними та політичними представниками, неформальними лідерами з питань необхідності участі місцевого населення в охороні та захисті ДК;

впровадити систему військово-патріотичного та суспільно-політичного виховання молодого покоління;

створити пільгові умови для функціонування української мережі телерадіомовлення на територіях з особливими режимами (в прикордонних зонах, у зоні розмежування АТО тощо);

у разі необхідності – придушення телерадіомовлення, яке є ворожим українській ідеології.

3. Формування необхідних умов для активізації участі місцевого населення у забезпеченні прикордонної безпеки:

впровадити ефективні механізми мотивації цивільного населення (грошові винагороди, подарунки, грамоти, пам'ятні знаки, уніформа, державні нагороди, працевлаштування тощо) за участь в охороні та захисті ДК і забезпечення правопорядку на прикордонних територіях, особливо за безпосереднє виконання складних завдань, здобуту цінну інформацію про протиправну діяльність, про плановані або вже вчинені злочини;

відпрацювати спільні плани взаємодопомоги при надзвичайних та інших форс-мажорних ситуаціях (стихійні лиха, аварії, катастрофи, зникнення людей тощо), проводити спільні тренування;

приймати в якості позаштатних співробітників прикордонних відомств, перш за все, громадян з найкращого компетентністю у сфері охорони та захисту ДК (можливо, колишніх штатних співробітників);

укомплектовувати прикордонні підрозділи за рахунок найбільш кваліфікованого місцевого населення (на військові і цивільні посади);

здійснювати закупівлю товарів і послуг у місцевого населення на основі принципу аутсорсингу;

створити міжвідомчі центри з вирішення проблем прикордонної безпеки

на місцевому рівні;

проводити мобілізаційну підготовку та допідготовку місцевих нерегулярних сил.

4. Формування необхідних умов для зменшення впливу та нейтралізації загроз на прикордонних територіях:

здійснювати перманентний моніторинг ефективності діяльності суб'єктів ЗПБ та приймати заходи щодо її підвищення;

виявляти та прогнозувати місця уразливості чинної системи ЗПБ, приймати заходи з їх усунення;

надати суб'єктам ЗПБ необхідні повноваження для легітимної протидії актуальним загрозам;

доцільні форми використання потенціалу місцевого населення щодо забезпечення прикордонної безпеки (найбільш повно використовуються після реалізації перших трьох складових концепції):

надавати допомогу підрозділам Державної прикордонної служби України у виявленні та затриманні осіб, які порушили або намагаються порушити ДК чи провадять іншу протиправну діяльність на кордоні, а також у виявленні умов та причин, які можуть призвести до злочинної діяльності на кордоні, вжиття заходів з їх усунення;

здійснювати аналіз контенту медіа-простору з метою виявлення загроз прикордонній безпеці;

сприяти військовослужбовцям Державної прикордонної служби України в охороні ДК, виключної (морської) економічної зони України, а також здійснювати контроль за дотриманням режиму ДК, прикордонного режиму і режиму в пунктах пропуску через ДК;

проводити спільний пропуск громадян до місць відпочинку і робіт поблизу ДК, брати участь у спостереженні за цими місцями та за прикордонними інженерними спорудами;

брати участь у заходах Державної прикордонної служби України з профілактики порушень або спроб порушення ДК і режиму в пунктах пропуску

через ДК, незаконного переміщення через ДК вантажів, предметів, матеріалів та іншого майна;

надавати взаємодопомогу у ліквідації наслідків надзвичайних та інших форс-мажорних ситуацій, при рятуванні та пошуку людей і майна, підтриманні громадського порядку у зоні дії ситуації, а також надавати невідкладну допомогу особам, які потерпіли від нещасних випадків чи правопорушень;

у разі, якщо прикордонна територія опинилась в зоні ведення воєнних дій чи на ній проводиться антитерористична операція (на початковому та заключному етапах війни, у частково відбудовний період), місцеві нерегулярні сили можуть бути залучені до охорони тилкових підступів до операційної зони, викриття та боротьби з парашутними десантами, диверсійно-розвідувальними групами противника, злочинно-повстанськими рухами на визволених територіях.

Висновки. Незалежно від досягнутого рівня стабільності держава і суспільство зацікавлені в своєму прогресивному розвитку. У цьому контексті на всіх рівнях належить будувати прикордонну політику таким чином, щоб зменшувати або нейтралізувати внутрішні та зовнішні деструктивні чинники, використовувати усі можливості для більш повної реалізації національних і регіональних інтересів, примножувати визнані цінності й, тим самим, забезпечувати сталий розвиток системи прикордонної безпеки на основі позитивної самоорганізації.

1. В умовах відсутності цілеспрямованих комплексних впливів державних органів з управління потенціалом місцевого населення прикордонних територій, значною є ймовірність його самоорганізації в інтересах виживання, які не збігаються з державними.

2. Самостійна діяльність окремих державних інститутів (відомств) із забезпечення прикордонної безпеки в контексті сучасних реалій України (воєнно-політичної нестабільності, глобалізації загроз, суспільно-політичних трансформацій та євроінтеграції), як правило, не може бути достатньо ефективною, тому що мають місце проблеми з дефіцитом тих чи інших видів

ресурсів, обмеженістю повноважень тощо. Тому необхідна консолідація потенціалів суб'єктів сектору безпеки та оборони, суб'єктів інтегрованого управління кордонами, іноземних та міжнародних суб'єктів [3–5; 22–25; 26–30]. Крім того, для реінжинірингу системи прикордонної безпеки на нових якісних засадах доцільно використати синергію взаємодії органів влади, бізнесу та громадянського суспільства, що визначено у Стратегії сталого розвитку “Україна – 2020” [31] та рекомендовано у сучасних дослідженнях, присвячених територіальному розвитку [19].

3. У дослідженні запропоновано концептуальний підхід щодо комплексного управління потенціалом місцевого населення прикордонних територій в інтересах забезпечення прикордонної безпеки та розроблено відповідні рекомендації. Очевидно, що окреслені масштаби (комплексність) впливу свідчать про управління організаційним потенціалом прикордоння на стратегічному рівні, адже відносяться до проблем середньо та довгострокового планування.

Перспективами подальших розвідок за даним напрямом є розробка методології оцінювання ефективності та результативності формування і використання потенціалу місцевого населення прикордонних територій в інтересах забезпечення прикордонної безпеки.

Список використаної літератури

1. Афанов, В. Е. Государственное единство и территориальная целостность в судебных решениях: международные и конституционно-правовые аспекты. – М., 2008. – 400 с.
2. Более безопасный мир: наша общая ответственность : доклад Группы высокого уровня по угрозам, вызовам и переменам. (Документ ООН A/59/565) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.un.org/russian/secureworld/>
3. Про основи національної безпеки України : закон України від 19.06.2003 № 964-IV (станом на 28.02.2015) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/964-15>
4. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року “Про нову редакцію Воєнної доктрини України” : Указ

Президента України від 24 вересня 2015 року № 555/2015 // Урядовий кур'єр. – 2015. – № 178.

5. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року “Про Стратегію національної безпеки України”: указ Президента України від 26.05.2015 № 287/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>

6. Історія інформаційно-психологічного протиборства : підруч. / [Я. М. Жарков, Л. Ф. Компанцева, В. В. Остроухов та ін.] ; за заг. ред. д. ю. н., проф., засл. юриста України Є. Д. Скулиша. – К. : Наук.-вид. відділ НА СБ України, 2012. – 212 с.

7. Галака О. М., Ільяшов О. А., Павлюк Ю. М. Основні тенденції розвитку та ймовірні форми воєн і збройних конфліктів майбутнього / О. М. Галака, О. А. Ільяшов, Ю. М. Павлюк // Наука і оборона. – 2007. – № 4. – С. 10–15.

8. Арзумян, Р. В. Определение войны в 21 веке. Обзор XXI ежегодной конференции по стратегии Института стратегических исследований Армейского военного колледжа, 6–8 апреля 2010 г. / Р. В. Арзумян. – Ереван, 2011. – 60 с.

9. Анализ Баткенских событий 1999 – 2000 гг. (Испытание на прочность: Баткен 1999 – 2000 гг. “часть двадцать четвертая”) [Электронный ресурс]. – Электрон, данные. – <http://www.easttime.ru/analytics/kyrgyzstan/2013/05/14/analiz-batkenskikh-sobytii>

10. Концепция преемственной войны и пограничная безопасность государства / И. П. Кочнев, В. В. Шумов // XII Всероссийское совещание по проблемам управления ВСПУ-2014. – Москва, 2014. – С. 6213–6219. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://vspu2014.ipu.ru/proceedings/prcdngs/6213.pdf>

11. Серватюк В. М. Структура незаконних збройних формувань та особливості їхньої тактики дій на південному сході України / В. М. Серватюк, М. М. Поліщук // Збірник наукових праць НАДПСУ. Сер. : Військові та технічні науки. – 2015. – № 1. – С. 131–146. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnapv_vtn_2015_1_13

12. Медицький, І. Б. Вплив соціальних факторів на злочинність в умовах становлення незалежної Української держави : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 „Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право”/ І. Б. Медицький; Київ. нац. ун-т внутр. справ. – К., 2007. – 20 с.

13. Урсул, А. Д. Синергетический подход к исследованию безопасности // NB : Национальная безопасность. – 2012. – 2. – С. 1-47. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.e-notabene.ru/nb/article_207.html

14. Про державний кордон України : Закон України від 04.11.1991 № 1777-ХІІ (із змінами станом на 05.01.2016) // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 2. – Ст. 5.

15. Пригожин, А. И. Дезорганизация: Причины, виды, преодоление / А. И. Пригожин. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2007. – 402 с. (Серия “Синергичная организация”).

16. Маслоу, А. Мотивация и личность / Перевод А. М. Татлыбаевой // ... Терминологическая правка В. Данченко. – К. : PSYLIB. 2004. – С. 320.

17. Богданович, В. Ю. Системний підхід до формування та реалізації політики у сфері управління забезпеченням національної безпеки / В. Ю. Богданович, А. Б. Качинський // Наука і оборона. – 2006. – № 3. – С. 3–8.

18. Системна криза в Україні: передумови, ризики, шляхи подолання : аналіт. доп. / Я. А. Жаліло, К. А. Кононенко, В. М. Яблонський [та ін.]; за заг. ред. Я. А. Жаліла. – К. : НІСД, 2014. – 132 с.

19. Територіальний розвиток та регіональна політика в Україні / НАН України, ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України”; наук. редактор В. С. Кравців. – Львів, 2015. – 204 с. (Серія “Проблеми регіонального розвитку”).

20. Організаційно-економічні механізми активізації транскордонного співробітництва на прикордонних територіях західних регіонів України : аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/1620/>

21. Купрієнко, Д. А. Рекомендації суб’єктам забезпечення прикордонної безпеки щодо стратегічного управління організаційним потенціалом прикордоння / Д. А. Купрієнко // Зб. наук. пр. Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім. Б. Хмельницького. Серія : військові та технічні науки : наукове видання / [гол. ред. Олексієнко Б. М.]. – Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2016. – № 1 (67). – С. 132–150.

22. Наилучшая практика построения партнерства между полицией и обществом / Составлено Старшим полицейским советником при Генеральном секретаре ОБСЕ // ОБСЕ, Отдел стратегических вопросов полицейской деятельности. – Австрия, Вена, 2008. – 81 с.

23. Практическое руководство по приграничному сотрудничеству / Подготовлено для Совета Европы Министерской миссией по приграничному сотрудничеству. – 69 с.

24. Керівництво для командира роти (взводу, відділення) з питань боротьби з повстанцями (незаконними збройними формуваннями) / Корпус морської піхоти США (Переклад здійснено у Центрі “Партнерство заради миру” Міжнародного центру миротворчості та безпеки, с. Старичі, Львівська обл.). США, 2006 р. – 115 с.

25. Официальный сайт Таможенно-пограничной службы США (Офис Пограничной патрульной Службы) [Электронный ресурс]. – Электрон, данные. – <http://www.cbp.gov>

26. Колосов, В. А., Мироненко, Н. С. Геополитика и политическая география : учебник для вузов. – М. : Аспект Пресс, 2001. – 479 с.

27. European Commission (EC) (2007), Guidelines for Integrated Border Management in the Western Balkans. – [Электронный ресурс.] – Режим доступа : http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/financial_assistance/cards/publications/ibm_guidelines_en.pdf

28. Литвин, М. М. Інтегроване управління кордонами : підручник / М. М. Литвин. – Хмельницький : Видавництво Національної академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького, 2012. – 416 с.

29. Концепція інтегрованого управління кордонами : розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 р. № 1149-р. // Законодавство України, сайт Верховної Ради України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1149-2015-%D1%80>

30. Varga, J. Methodological approach to developing National Differentiated Training in Integrated Border Management in Eastern Partnership countries / Janos Varga, Dmytro Kupriyenko, Dzmytriy Mironau, Zsolt Gaspar // Magyar Rendészet. 2015. – Number 3. – pg. 111–120.

31. Про Стратегію сталого розвитку “Україна – 2020”: указ Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>

Шинкарук О., Куприенко Д. Концептуальный подход к формированию и использованию потенциала местного населения приграничных территорий в интересах обеспечения пограничной безопасности

В статье предложен концептуальный подход к стратегическому управлению потенциалом местного населения приграничных территорий, заключающийся в формировании условий для реализации жизненно важных интересов населения, формирования его доверия к субъектам обеспечения пограничной безопасности, активизации участия населения в ее обеспечении, уменьшении влияния и нейтрализации угроз на приграничных территориях. Для внедрения предлагаемого подхода на западном пограничье Украины разработаны соответствующие рекомендации субъектам обеспечения пограничной безопасности.

Ключевые слова: пограничная безопасность, интегрированное управление границами, пограничные территории, синергетика, местное население, стратегическое управление.

Shynkaruk O., Kupriienko D. Conceptual Approach to Formation and Use of the Local Population Resources within the Border Areas in the Interests of Border Security Ensuring

Depending on the characteristics of the social relations within the border areas, and due to the development of new identification practices and public views regarding the state border and its perception influenced by political, socio-economic, socio-cultural and other factors the nature of the influence of the border to ensure border security is determined. Considering the extreme cases, it can serve either as a “powerful shield” to protect national and regional interests, or vice versa – as the source of initiation and propagation of crime, aid base for cross-border criminal activity, without appropriate sustainability as for the information and psychological influences while resolving military conflicts on the state border by an external enemy.

Therefore, the study and solution of the problem of effective management of the border area organizational capacity is important for border security.

The article aims at development of recommendations to the subjects of border security regarding the strategic management of organizational development in the border area.

The proposed strategic (integrated) management of organizational capacity of the border area means creating conditions for the realization of the vital interests of the population, strengthening of trust to the subjects of border security, increasing participation of the population in its support, neutralize/reduce the negative impact of risks associated with the functioning of borders.

The recommendations to the subjects of border security have been developed to implement the proposed approach on the western border of Ukraine.

Keywords: border security, integrated border management, border area, local population, synergy, strategic management.